

Tavanje

Vladimir Kavčič

V službo sta prišla Dimitrij in Žorž hkrati. Novi vratar, ki je s tem dnem začel svojo preizkusno dobo, je oba, posebno pa še Žorža kot svojega predhodnika, zelo temeljito preiskal. Med tem se je smehljajal na svoj poseben način, v katerem je Dimitrij odkril zadrego vseh začetnikov, pravzaprav svojega lastnega dvojnika. Dobra volja, ki se mu je ob tem zbudila, pa je trajala le nekaj trenutkov. Razlika med preiskovanjem enega in drugega je bila preveč očitna, da bi jo mogel spregledati. Novi vratar je Žorža dokaj spretno objel okrog ramen, nato pa z rokami zdrknil do tal. Pri Dimitriju pa mu očitno ni šlo za to, da bi ugotovil, kaj skriva, temveč mu je otipaval vsak del oblačila posebej, kot da ga zanima kakovost samega blaga. Kakor vselej je bil Dimitrij tudi zdaj prepričan, da ima to svoj pomen. Nedvomno je bil vmes neki sporazum, iz katerega je bil on izključen. To ga sicer ni vzradostilo, tudi bolelo ga ni več. S seboj je nosil skrivnost, za katero še nihče drug ni vedel. Obljube, ki mu jih je bila dala Tilly, so polagoma, toda vztrajno pridobivale na pomenu. Že med potjo v službo ga je bilo zamikalo, da bi jih razodel Žoržu. Toda pravočasno se je domislil, da mu v tej zvezi Tilly ni dala nikakega pooblastila. Obenem pa se mu je zdelo prav nemogoče, da bi nenadoma bilo vse odvisno ravno od njega samega. Prvi občutek zadoščenja se je neopazno prelevil v zaskrbljenost, ki ga je spremljala še tudi pozneje, ko je že sedel v svoji pisarni. Še vedno ni imel pred seboj nobene neposredne naloge, vseeno pa se je sedanje čakanje razlikovalo od prejšnjega. Zdaj je vsaj približno že vedel, v katero smer se bodo razvijala njegova prizadevanja. Za kakšen določen načrt zdaj še ni bilo časa, kajti vsak hip bi lahko vstopil kdo od predstojnikov. Tedaj je želel biti svež, neobremenjen s svojimi lastnimi željami, kajti te v nobenem primeru niso mogle biti prave. Resnični dogodki so vselej presežali predvideno. Razen tega je bil prepričan, da je tisto, kar hoče on, samo del skupnega načrta, ki ga smotrno izvajajo iz nekega središča. Bil je pripravljen podrediti svoja hotenja, če bi bil mogoče cilj doseči drugače.

Sedel je mirno, podpiral glavo z rokami in poslušal. Želel je slišati kakršen koli glas. Inšpektor Kos se mu je zdel kar imeniten možakar in prepričan je bil, da se mu bo ob prihodu prijazno nasmehnil. Prevzela ga je slutnja, da se

vse obrača na bolje. Po kateri koli plati si je to skušal razložiti, mimo Tilly ni mogel. Ona mu je odprla pot, čeprav samo po službeni dolžnosti. O njenih nagibih niti ni poskušal soditi. Bil je prepričan, da ga takšno preudarjanje ne bi pripeljalo nikamor.

Dolgo je ostal sam, vendar ne tako dolgo, da bi se bil mogel dokopati do enega samega sklepa. Potem so se nenadoma oglasili kurirji. Pet ali šest močnih, širokoplečih fantov, ki jih je vodil Enoroki, se je brez trkanja hkrati zrinilo skozi vrata. Molče so ga obkrožili, uprlí roke v boke in zvesto spremljali vsak gib Enorokega. Dimitrija je ob tem sicer posilil smeh, vseeno pa je bil prepričan, da bi na prvo besedo Enorokega že planili nanj in ga zmleli v sončni prah. Nasprotno pa ga je Enoroki pozdravil zelo prijazno in spoštljivo, vprašal, če si sme prižgati cigareto, in naznanil, »kot mu je bilo naročeno«, da bodo začeli v pisarno prinašati arhiv nekega oddelka, na katerem bo delal tudi Dimitrij.

Dimitrijeva zavest je vsaj na videz nekoliko zrasla. Pred Enorokim zdaj ni bil več zasebnik s svojimi majhnimi skrbmi, temveč že eden od vzvodov Ustanove. Seveda se pa obenem ni nehal zavedati, da so mu utvare zelo zelo potrebne. Igra, ki jo je igral s samim seboj, je bila zapeljiva. Obljuba, sama po sebi še vedno prazna, je mogla, če bi on pristal, spremeniti njegovo notranje razpoloženje, in potem se je lahko vdajal prepričanju, da so se spremenila dejanska razmerja in njegov osebni položaj.

Na ukaz Enorokega so se kurirji spet zrinili skozi vrata, in preden se je Dimitrij mogel odločiti, v kateri kot bodo zlagali akte, so se že vrnili z ogromnimi svežnji, zloženimi drug vrh drugega. Takoj je bilo jasno, da ne bo zadostoval en sam kot, niti polovica sobe ne. V desetih minutah je bil že skoraj ves prostor natrpan s papirji, prazen je ostal le še ozek hodnik okrog mize in pot do vrat. Vzdušje v pisarnici se je na mah spremenilo. Kljub tišini, ki je nastala po odhodu kurirjev, se je Dimitriju zdelo, da ni več sam v sobi. Od časa do časa je zašumel ta ali oni papirček, kot da se z njim poigrava veter. Pričakoval je tudi, da bo iz papirja kdo spregovoril, kajti v tolikšnjem kupu bi moralo biti tudi nekaj živih besed. Nekdo bi naposled moral tudi nadomestiti zvočnik, ki je bil zdaj poln papirja.

Tišino pa je prekinil inšpektor Kos, ki se je pojavil na vratih. Mel si je roke in zadovoljno kimal.

— Vidim, vidim... Zdaj se je začelo. Jaz ti lahko samo čestitam. Dela na pretek, to čutimo vsi. Le da bo tebe zadelo tako kmalu, nisem pričakoval. Sicer pa je to povsem normalno. Nove, mlade moči naj nosijo težo, na mladih ramah sloni prihodnost... Inšpektor je potipal nekaj svežnjev in se znova obrnil k Dimitriju: — Gotovo nisi vzdržal prekrižanih rok in si že malo pokukal, kaj je v tem ali onem, kajneda?

— Priznam, da nisem, je lahkotno odvrnil Dimitrij.

— Tudi prav. Moja naloga je ravno v tem, da ti pojasnim tvojo dolžnost. Ni niti lahka niti kratkotrajna. Opraviti jo moraš popolnoma sam. Takšen ukrep terjajo posebni razlogi. Ni potrebno, da bi jih našteval na dolgo in široko, ker so razumljivi sami po sebi. V tem času, ko boš opravljal to delo, ne boš mogel sprejemati nobenih obiskov, tudi uradnih ne. Med delovnim časom boš lahko zapustil sobo le izjemoma. Kdaj, bom odločil jaz. Že vnaprej te opozarjam, da me ne nadleguj s predlogi, ki jih ni mogoče uresničiti, čeprav bi to bilo v moji moči. Položaj ti je znan in ne boš mi delal novih težav. Sedanje stanje je zadosti razumno, sprejemam ga, ker ni druge možnosti, toda to se tebe tiče. Zgodilo bi se ti namreč lahko, da bi delal zaključke. Ti bodo vsekakor zmotni in jaz bom prvi, ki se jim bom uprl. V tem pogledu name ni mogoče računati. Vzroki so prav človeško običajni. Spoznal sem, da nima smisla... Svetujem ti, da se predaš, vdaš samoti, dokler vse to ne bo mimo. Ukazano mi je, naj te najstrože nadzorujem. Navodila bom izpolnil do potankosti. Razumel boš, da ne zaradi tebe... Tu v steni pa so še ena vrata, ki jih najbrž nisi še opazil. V sosednji prostor vodijo. Tako kot ga ni imel ta, tudi oni nima izhoda. Tja boš odlagal izgotovljene spise. Gre za poseben način spodbujanja k delu. Vsak hip boš lahko imel pred seboj prostorninski obseg že opravljenega in ga primerjal s tistim, kar še preostane. Veselje nad uspehom ni prazna marnja. Hočemo ti ga omogočiti, če si ga boš znal zaslužiti. Zdaj pa k stvari: Tu je okrog dvatisoč osemsto zavojev. Vsi so povezani, da se njihova vsebina ne bi premešala. Na vsakem je rimska številka. Ne sprašuj, kaj pomeni. Na dveh in dveh zavojih sta številki isti. Prvi del tvoje naloge je v tem, da boš v kupu poiskal pripadajoči si dvojici. Opravek je povsem mehaničen. Nobenega zagotovila nimamo, da je zavojev res na pare, a četudi jih je, ni rečeno, da si ustrezajo. Najbrž bo ostalo nekaj svežnjev, ki jih ne boš mogel uporabiti. O njihovi usodi bova odločila skupno, se pravi jaz. Takšne primerke varuj posebno skrbno. Nikoli ni mogoče predvideti, s kakšnimi nameni prihajajo sem drugi...

— Nihče razen domačih..., je pohitel Dimitrij.

Inšpektor se je nekoliko sklonil in ga ljubeznivo motril izza očal.

— Nikomur ne zaupam, niti samemu sebi ne... Dalje: Ko boš imel zbrane dvojice svežnjev in jih boš razvezal, boš ugotovil, da so to pravzaprav seznama prebivalcev našega mesta. V novejšem svežnju so samo imena, v starejšem pa so poleg imen še najrazličnejša znamenja, največ modre in rdeče kljukice. Seznama boš primerjal med seboj. Vsako ime iz novega seznama, ki ga boš našel v starem, boš tam obkrožil z rdečim svinčnikom. Videl boš, da so seznama zelo podobni, delo ne bo težko. Pri tem mislim na delo samo, ne pa na posledice, ki jih bo imelo. Teh si ne moreš predstavljati. Zato boš vsako potezo

opravil z največjo odgovornostjo. Če v takih primerih ugotovimo napake, ne poznamo šale. Zadostuje ena sama... Imaš kakšno vprašanje?

— Skladovnica teh seznamov je velikanska, svežnji so nabuhli, je rekel Dimitrij, vendar njegov glas ni izražal pomislekov ali omahovanja. — Potreboval bom dosti časa, da se bom pregrizel skozi.

— Točno! je pribil inšpektor, — a ne gre za to, da bi zavlačeval. Pohiteti boš moral.

— Pred kratkim sem zvedel, da mi mislijo dodeliti neko posebno nalogo...

— Kdo ti je pripovedoval?

— Tilly sama... Vprašanje je namreč, če bom zmogel vse... Če so vajina navodila vsklajena...

— Če sem nekoliko indiskreten, lahko priznam, da za tem projektom stoji načelnik Edvin. Tilly samo izvršuje njegova navodila. Zanima me, kaj ve? Ta ženska ima do tebe očitno slabost...

— Obvestila me je, naj bom pripravljen na samostojno delo.

— Nič drugega? Tudi to delo, ki ga boš opravljal zdaj, ti je odredila Tilly. Tu sva ti in jaz brez moči. Pravzaprav drugače: Odlasjanje je včasih znak slabosti. Na tvojem mestu bi bil s to ugotovitvijo zelo zadovoljen. Ena polovica Tillyne narave se ne sklada z drugo. To moraš izkoristiti. Čimbolj odlašaj, prikupi se ji, pleši okoli nje, poljublaj ji noge, zlezi k njej v posteljo in zamiži, če te ne mika. Nekateri trdijo, da je v postelji čudovit. Te iluzije si ne more privoščiti vsakdo, ti pa si jo lahko. Jaz ne bi okleval niti za hip. Zavedaj se, da so njeni zadnji sklepi v nasprotju z njenimi prejšnjimi. To ti marsikaj razodene...

Med govorjenjem se je bil inšpektor močno razvnel. Njegov glas je izražal pravo notranjo ihto, ki ji ni manjkalo prepričevalnosti. Obenem pa je bil ves čas kakor odsoten.

Dimitrij je ostal miren, njegova zvedavost ni premagala nezaupanja. Po kratkem premisleku je mirno vprašal:

— Potemtakem smo vsi podrejeni Tilly? In vendar je vaš položaj višji od njenega.

— Tudi ti boš še spoznal, kako zelo smo vsi odvisni od Tilly. Vseeno je, kateri del njene narave jemlješ v obzir. Vendar ta spoznanja nič ne koristijo. Kaj je navsezadnje Tilly sama po sebi? Kaj je v resnici? Slučajno je tu dobila službo. Prej je bil na njenem mestu neki moški. Osebnost sicer daje delovnemu mestu svoj ton, toda v bistvo ne poseže. Neke noči je padel pod vlak. Na odprti progí, pri mestecu, ki leži severno od tod... Spet sem se zaklepetal. Tvoja bližina deluje pogubno. V nas starejših se skriva neki vrag, ki nam ne da

miru. Noče in mora razbijati iluzije, preganjati naivnost. Zato da bi se čimprej znašel na naši ravni. Ne! Dovolj!

— Če sem vas razumel prav, so odnosi pri nas zelo zapleteni. Čemu pa imamo sistem medsebojne odvisnosti, če velja samo navidezno?

— Namen je bil pravi... Razumel pa nisi niti tretjino tega, kar sem ti pripovedoval. Kvečjemu, če preziraš svojo lastno osebo?

— Res, precej... Drugače ni mogoče.

— Samo drugače je mogoče. Zdaj grem... Poklical bom Tilly. Pred začetkom ti želi dati še nekaj napotkov...

Že je izginil med vrati. Šele zdaj je Dimitrij od začudenja odprl usta. Inšpektor Kos ni bil več isti človek, kot ga je spoznal ob prihodu v to službo. Ravno kar se je z njim pogovarjal, a tega niti opazil ni. O tej spremembi bi moral razmišljati... Kaj je tu resnično? Eno ali drugo? Morda nič. Če so resnične Tillyne obljube, potem je inšpektor morda zavohal, da se bo moral spet nekemu podrediti. To možnost pa je mogel sprejeti vsaj na dva načina. Z odporom, ker ga ogrožajo, ali s pristankom, ker se mu zdi ukrep nujen in v bistvu ne prizadene niti njegove osebnosti niti njegovega položaja. Za stvar gre... Kot da bi ne bilo še drugih možnosti...

Rahlo trkanje na vrata je že prekinilo tok njegovih misli: Kakor običajno, na tem mestu o ničemer ni bilo mogoče razmisliti do kraja. Zdaj si tudi ni mogel tajiti, da je Tilly vendarle zapustila v njem neke čustvene sledi. Ta hip ni več mogel dvomiti o njej in o iskrenosti njenih prizadevanj. Spominjal se je njenega telesa in tistih črt njenega obraza, ki bi lahko bile zapeljive... Resnično. Vstopila je Tilly, prav takšna, kot si jo je želel: vedra, nasmejana, z leskom v očeh, ki je obetal iskrive domislice. Doživetja prejšnjega dne so bila potisnjena v ozadje. Občutil je celo nekaj krivde.

— Dragi moj, ga je pozdravila Tilly in se spretno zasukala na petah, da ji je široko svetlo, modro krilo zavihralo po zraku in se skoraj dotaknilo njegovih ramen. — Vsak dan, ki ga lahko preživim v tvoji bližini, je zame posebna radost. Sklonila se je nadenj, da bi ga poljubila. Dimitrij pa je začuden in prizadet raziskoval izraz njenih oči, gube na čelu.

— Takšnih užitkov si lahko privoščite še mnogo, je odvrnil zamišljeno. — Če se ne pripeti kaj posebnega, bom še dolgo v vaši bližini. Morda leta in leta...

— Kdo ve?

Obrnila se je vstran in pogladila visoki kup spisov.

— Danes so mi napolnili sobo.

— Dela imaš za ves mesec. Uredila sem tako, da te v tem času ne bo nihče nadlegoval. Razen mene, seveda. Če boš dovolil. Oprostiti mi moraš to majhno slabost.

— Vse razumem, vendar mi ni jasno, da na takšni Ustanovi, kot je naša, osebna nagnjenja lahko usmerjajo in oblikujejo položaj in delovanje posameznika.

— Neosebni nagnjenj ni, — je Tilly mirno zavrnila očitek. — Lahko domnevaš, da se popolnoma zavedam vsega, kar počenjam, skupaj s posledicami. Vse, kar delamo v tej hiši, je odobreno na najvišjem mestu. Vendar uradna doslednost, nepopustljivost, če hočeš, brezdušnost, ne morejo izčrpati vse naše dejavnosti. Osebne simpatije obstajajo. Če ne škodujejo skupnim prizadevanjem, jih ne preganjamo. Lahko so celo koristne. Ali ni prijetno sodelovati z ljudmi, ki so drug drugemu naklonjeni? Prijateljsko razpoloženje dviga delovno vnemo. Ali bi imel namesto Kosa, Žana in Zorža rajši druge sodelavce?

— Drugih niti ne poznam...

— Torej mi pritrjuješ. Jaz imam prav.

— Da, Opazil sem... Še nekaj... Ali naj tale kup papirja pomeni, da je naloga, o kateri sva govorila včeraj, odložena?

— Nikakor ne. Tega kupa papirja, kot ga imenuješ ti, ne bi podcenjevala. To pravzaprav ni papir. Človeške usode so, prenesene na papir. Za nas so to izredno važni podatki in za tiste, na katere se nanašajo, tudi. Le da mi skrbimo za skupno korist. Prav zato mora biti to delo opravljeno kar najbolj vestno. Zaupam ti, zato sem ga naložila tebi. Nobenega pomena nima, če te pri tem kdo moti. Če si ne želiš miru, pa tudi lahko uredimo, da bodo prihajali. Ker boš moral hiteti, bi ti to škodovalo. Vsak trenutek je dragocen. Tvoj lastni interes se sklada z ukazom. Kajti potem pride na vrsto tisto, kar sem ti omenila včeraj. Zdaj si pred preizkušnjo. Jo želiš prestati? Hočeš dokazati, da se znaš podrediti, stisniti zobe?

— Iz vaših ust zveni to kot šala. Besede nimajo tistega zvena, kot bi ga morale imeti zaradi svojega pomena. Še malo, pa bom dvomil o vsem, čeprav sem to nekoč že opustil.

— Da, je rekla Tilly, vendar to ni pomenilo, da mu pritrjuje. Njen pogled, stvaren in miren, se je mudil nekje daleč. — Bedasto vprašanje, ker nanj ne morem odgovoriti. Dvomiš o svojem obstoju? To niti ne bi bilo tako slabo... Potem se je obrnila k njemu in ga objela okrog vratu. — Ne blebetaj neumnosti. Razumi že vendar, da je vse, kar počenjam, zaradi tebe. Več ni v moji moči. Saj ti niti sam ne veš, kako je s teboj.

— Prav rad verjamem. Dimitrijevičev glas je postal piker. — Toda kaj počenjam tu, če je vse odvisno od najinih sedanjih prizadevanj in se je vse drugo razblinilo?

— Uvrščen si med tiste, ki morajo svojo preteklost neprestano potrjevati. Zato se ti morda zdi, kot da je nimaš. Pravzaprav je res nimaš. Ni priznana. Važno je, kaj boš napravil zdaj.

— Če bi vsaj to bilo res...

— Seveda ni, ker zavračaš ponudeno roko. Sem se premalo trudila zate? In drugi? Od načelnika do kurirja?

— Ne bo držalo. Vsi so prihajali sem z nekakšnimi čenčami, ki jih je bilo mogoče samo zavrniti. Prepričan sem, da vi ne bi storili drugače.

Tilly je omalovažujoče zamahnila z roko in odšla. Dimitrij je prisluškoval njenim korakom, ki so drobili skozi inšpektorjevo sobo, in čim bolj so se oddaljevali, tem bolj je bil prepričan, da nima razloga za nezaupanje. Zdaj mu je bilo dokončno jasno, da ga je prejšnjega dne pustil na cedilu le njegov lastni želodec. Nič drugega. Obenem se je tudi že domislil, koliko dragocenega časa je zapravil to jutro. Nemudoma je vstal, si zavihal rokave in se vrgel na delo. Prvi zavitek aktov, ki mu je prišel v roke, je nosil številko triinsedemdeset. Položil ga je na mizo. Vsi naslednji pa so že segali čez tisoč. Razvrstil jih je po stolu in po vsem praznem prostoru, kolikor ga je bilo še ostalo, vsega za komaj dvajset svežnjev. Ker je bila soba skoraj do vrha natrpana z akti, si je komaj napravil toliko prostora, da jih je prelagal z enega kupa na drugega. Vsak sveženj je primerjal s tistimi, ki so že bili razgrnjeni po tleh. Njihove številke je kmalu znal na pamet. Preložil je kakih dvesto zavojev, ne da bi našel eno samo številko, ki jo je iskal. Hitel je vse bolj in bolj, ker se mu je zdelo, da bo v naglici vendarle ujel pravo. Kmalu se mu je srajca začela oprijemati života, pot ga je oblival v curkih. Počasi, ne da bi se zavedal od kdaj, se je vanj selil nemir, strah. Kajti možnost, da bi našel vsaj eno od iskanih števil, se mu je zdela vse manjša in manjša. Premetal je komaj dobro tretjino svežnjev, ko se je oglasil zvonec. Delovnega časa je bilo konec. Zvonec je bil tega dne nekako hreščeč in porogljiv in Dimitrij se ni mogel odločiti, da bi zares odšel. Še nikdar prej, odkar je sedel v tej pisarni, se ni tako jasno zavedel, da je pravzaprav neuspešen. V brezdnelju je zapravil že vrsto dni in zdaj, ko se mu je ponudila prva možnost, da popravi zamujeno, naj odide? Ne! Znova se je zagnal med svežnje, kakor da na vsem svetu ne obstaja nič drugega. Preteklo je še kake pol ure, toda — nič!

Tedaj je nekdo vstopil. Njegovo prisotnost je Dimitrij zaznal šele tedaj, ko je bil že v sobi. Ker je čepel s hrbtom obrnjen proti vratom, je najprej opazil velike izhojene čevlje in do kolen oškropljene hlače, še mokre od mestnega blata. Iz tega zornega kota je bil prišlec neznan. A tudi odveč. Kajti kršil je Tillyno in inšpektorjevo zapoved. Dimitrij se je ozrl kvišku le zato, da bi vsiljivca spoznal in zapodil. Bil je Žan in smehljaj se je tako dobrodušno, da bi bila strogost neumestna.

— Kaj še počenjaš tu? Nisi slišal zvonca?

— Iščem, je odvrnil Dimitrij malodane zaprepadeno. — Dobil sem delo, ki ga moram opraviti v najkrajšem času. Razen tega mi tudi obiskov niso priporočili. Mudi se mi, skrbeti pa moram tudi za tajnost.

— Aha. Žan je omalovažujoče zamahnil z roko. — Vselej tako rečejo, mislijo seveda drugače. Meni ni treba ničesar skrivati, ker me enostavno ne zanima. Številke so številke. Po dve in dve enaki iščeš, da bi stare podatke prenesel na nove sezname. Pri tem pa niti ne veš, kaj pomenijo znamenja, ki jih boš vpisoval...

— Takšni razgovori so mi nekoliko zoprni. Vsi smo tu, da opravljamo svojo dolžnost, ne pa zato, da bi skušali omalovaževati ali izpodkopavati drug drugega...

— Pred menoj se ni treba napihovati. Vem, kdo sem in kaj sem. Te sezname sem sestavljal jaz. Vse prebivalce našega mesta lahko najdeš v njih, razen nas. Mi smo zapisani drugje.

— Vem, inšpektor Kos...

— Tudi to, haha... A jaz sem ti pravzaprav prišel povedat, da lahko zapreš barako in greš. Spodaj te čaka Žorž.

— Ostal bom do večera.

— Nikakor ne. Načelnik Edvin je prepovedal vsako popoldansko delo. Ti prostori se popoldne uporabljajo v druge namene. Le načelniki in njihovi pomočniki lahko delajo do večera in tudi ponoči, če je treba. Te je kdo od njih morda pooblastil...? Imaš pismeni nalog? Vem, da ga nimaš.

Dimitriju ni kazalo drugega, kot da popusti. Njemu je prva naloga v resnici pomenila mnogo več kot samo delo. Toda kaj...? Žan ga je meni nič tebi nič zgrabil pod pazduho in ga odvedel po stopnicah navzdol. Medtem ko sta spodaj čakala Žorža (ta se je bil očitno nekje zamudil), je občutil prav telesno neugodje, ker so ga odtrgali od dela. Sam sebi je bil odveč, vznemirjen, nepotešen in zmeden, a vendar ni v sebi našel nobenega razloga, s katerim bi lahko ugovarjal Žanu.

— Resnost ti ni v prid, je mimogrede ugotovil Žan. — Če bi se zgledoval po meni ali po Žoržu, bi se tvoj položaj precej spremenil. Zdi se mi pa, da vztrajaš pri svojem. Nekatera spoznanja pridejo prepozno. Še se boš spomnil mojih besed. Nekoliko mi je žal, da je tako, zlasti še, ker smo ti bili nekoč vsi nekoliko podobni.

Dimitrij je ostal hladen.

— Z Žoržem imata najbrž skupen opravek. Ne bi vaju rad nadlegoval.

— Ne, je odločil Žorž, ki je prav tedaj pritekel izza vogala. — Končno smo našli nekaj prostih uric, da lahko v miru posedimo in se pogovorimo. Krčma V pristanu nas že čaka!

Skozi glavna vrata se je na ulico leno primajal vratar. Roke je malomarno tiščal v žepe, lase pa je imel zmršene in še zdehal je, kot da so ga ravnokar prebudili iz najtrdnejšega spanja.

— Eden od vas mora biti Žan... Kliče ga inšpektor.

Žan ni utegnil niti odgovoriti. Brez pomisleka je pri priči stekel v vežo. Le Dimitrij je nekoliko začudeno strmél za njim.

— Pojdiva, je dejal Zorž. — Stari ga bo zadržal. Zdaj je dober do jutra. Nič hudega, tudi sama bova opravila. Z vetrom v krmo bova zajadrala v najin pristan. Že se mi cedijo sline. Seveda, ti si nov... Naš načelnik je dopoldne v pristanu sprejemal neke goste. Kot je ob takih priložnostih navada, jih je primerno pogostil. Dobra polovica jedi vselej ostane. Poznam nekaj strežnikov v pristanu, pa sem si zagotovil, da bova smela tudi midva pokukati v njihov lonec. Preklete sem si že zaželel mesa... Zdaj pa bojni načrt! Prihajava seveda službeno. Služabniška svojat bi se naju sicer kar prehitro odkrižala. Vem, da so se že nažrlí in še za svoje ljubice so dali na stran kakšen masten grižljaj. Potem jim seveda ni nič ostalo. Videl boš, meni se vseeno ne bodo upali upirati. Naročil sem za tri... Preklete sem si že zaželel mesa! Ti ne? Se ti kruh in zelje še nista uprla? Odkar si tu, še nisi imel kaj drugega v ustih...

— Pač. Včeraj. Jedel sem meso, če se ne motim, in priznam, da me zdajle tvoja pojedina prav nič ne mika. Rad bi se izognil vsakemu nepotrebnemu zapletu. Ne počutim se preveč dobro.

— Nesmisel! je vzkliknil Zorž. — Tu gre vendarle samo za nekoliko nenavadno kosilo in za steklenico vina. Tu mora naša strogost popustiti. Povabil sem te jaz in zelo rad sprejemem tudi vso odgovornost za dober kos mesa, ki je rdečkasto zapečen in prijetno diši po masti. Kar tule za vogalom!

Pograbil je Dimitrija za suknjič in ga vlekel za seboj. Tudi pozneje, ko se ta ni več upiral, ga ni izpustil. Spotoma pa je tudi brez prestanka govoril.

— Jasno! Včeraj si bil pri Tilly! Nič mi še nisi pripovedoval, kako te je sprejela. Kogar koli je doslej že povabila na dom, vsi so bili zelo zadovoljni. Njena kuhinja je znana. Načelniku Edvinu ne dovolijo, da bi se hranil s puščobo. V tem tiči posebna modrost, ki je pa jaz še nisem zapopadel. Modrost pa je nedvomno. Tako mora biti. Če bi se naši predstavniki hranili enako kot mi, bi se tudi enako znojili, imeli bi iste bolezni. Zelo enostavno, če ne že kar prostaške bolezni, ki se ne bi skladale z njihovim položajem. Zavozlala bi se jim čreva, kot se bodo tebi ali meni, počil bi jim želodec, ali pa bi dobili tuberkulozo, in z njihovim ugledom bi bilo konec. Zanje so posebne bolezni: lenoba na vranici, zamaški v žolčnih ceveh, srčni infarkt, nikakor pa ne arterioskleroza. Je že tako, vse ima svoj smisel... Pa Tilly? Si spal z njo?

— Ne bi rekel. Ves čas nisem zatisnil očesa, čeprav me je zelo mikalo.

— Da, seveda... Potem je bila s teboj še posebej zadovoljna. Druge tako izmuči, da se ne morejo upreti spancu. Ko jih vrže s postelje, so kot ožeta cunjá. Včasih kdo še odtava iz vile, a ne pride daleč. Že sem jih videl, ko so spali na

pločniku. Vrata na vrt so bila odprta, prihajali so psi, jih ovohavali in lizali, včasih je kateri tudi dvignil zadnjo taco. Raztrgali pa niso nikogar. Vonj po Tilly jih je varoval. Bistri so, kaj? Potemtakem, fant, lahko upamo na boljše čase. Privoščim ti jih. Upam, da tedaj ne boš pozabil name. Roka roko... Jaz nisem imel prilike. Ni me opazila, čeprav sem se ji nastavljal. No, poglej me! Ali mi kaj manjka? Prekleta!

— Najbrž se sploh nisem izkazal, je zamišljeno pojasnjeval Dimitrij. — Od mene ni nič zahtevala... Danes pa sem dobil delo, kar morda kaže, da me ne misli zavreči. Sploh je ravnala z menoj dokaj spoštljivo.

— Delaš torej? Prepisuješ staro poročilo ali celo sestavljaš novo?

— Dopolnjujem neke sezname. Če ni skrivnost...

— Po številkah?

— Kako si mogel uganiti?

— Ha, jaz sem star maček... Tudi ti si najbrž že razmišljal o smislu tega dela. Ali ne vidiš v tem neko posebno znamenje? Nevarnost, da se boš za lep čas izločil iz javnosti, od prijateljev in znancev, da boš v svojem razumevanju vsakdanjih pojavov zaostal, in vprašanje je, če se jim boš mogel še kdaj z uspehom posvetiti...?

— Ukaz je tak, je lakonično odvrnil Dimitrij. — Izpolnil ga bom do zadnje podrobnosti. To je edina pot k skupnemu cilju.

— Dobro, dobro. Poskusiva drugače: Najbrž si dobil polno sobo aktov in zdaj iščeš dopolnjujoče številke. Pa si že katero našel?

— Delal sem šele nekaj ur. Prepričan sem, da bom uspel. Vsako drugo možnost že vnaprej izključujem. Ne smeš prezreti, da je to prva večja naloga, ki sem jo prevzel. Opravičiti moram zaupanje.

Nenadoma Žoržu ni bilo več do tega, da bi še zastavljal vprašanja. Postal je zamišljen, Dimitriju pa se je zdel utrujen. Strmel je predse in spregovoril šele, ko sta se približala krčmi V pristanu.

— Prekleta se mi bo prilegel dober kos mesa!

Krčma V pristanu ni bila v kleti, kot je pričakoval Dimitrij. Morala sta se celo povzpeti po ozkih in strmih stopnicah brez ograje, zaradi česar se je marsikoga, ki se je spuščal navzdol, lotevala vrtoglavica. Žorž in Dimitrij temu nista posvečala posebne pozornosti, čeprav sta videla, kako je neki gost na zobe telebnil v vežo. Močan gostilniški vonj, ki je kakor nevidna koprena obdajal hišo, ju je nagajivo ščegetal po grlu. Molče sta požirala dolge sline. Resnost in napetost na njunih obrazih se je za spoznanje poostrila. S prežečimi pogledi sta preiskovala okna in vrata, se ozirala nazaj na ulico in v poslopja na nasprotni strani ulice, kot da si ne mislita dovoliti nikakega presenečenja.

Krčma je bila nenavadno snažna, tla tako zglajena, da Dimitrij skoraj ni znal hoditi. Gostov ni bilo. Kamor je segel pogled, ni bilo opaziti drugega kot snežno bele ploskve pogrnenih miz s šopki cvetic in z bleščečim jedilnim priborom. Dimitrij je sklepal, da tu nekoga pričakujejo, a nikakor ne njiju. Mir je bil res nenavaden; od nikoder ni bilo slišati ne glasu ne šuma, razen tistega ki sta ga povzročala sama. Ko se je prikazal strežaj, neslišno kot prikazen, izza vogala, ves v belini, iz katere so žareli samo temnejši brki, z ugaslimi očmi in z upognjenim tilnikom, se Dimitrij ni mogel več obvladovati. Planil je kvišku, v službeno držo, a ga je Žorž z ostrim udarcem pod rebra še pravi hip spravil nazaj na stol. Tedaj šele se je zavedel, da počenja neumnosti. Kajti Žorž je sproščeno in samozavestno počakal na natakarjev pozdrav, nato pa mu namignil, in komaj sta se Žorž in Dimitrij utegnila spogledati, sta že opazila skupino belo oblečenih in enako velikih strežajev, korakajoč v taktu, vsak s svojim pladnjem na rokah. V hipu je bila miza pravljjično obložena. Ko so se moške v belem obzirno umaknili, je Žorž glasno zacmokal, vrgel s sebe suknjič in si zavihal rokave.

— Tu sva kot doma. Dokler jeva, ne bodo nikogar spustili noter.

Zdaj se Dimitrij ni več pustil prepričevati, sledil je Žorževemu zgledu. Jedel je in pil ter včasih pogledal Žorža. Ta je goltal za dva, in čeprav mu je pri tem polovico jedi ušlo po srajci in po kolenih, se ni utegnil niti obrisati. Na začetku je požiral kar cele kose mesa. Šele ko je pospravil nekaj krožnikov jedi, je prvič zavzdihnil in si odpel pas. Nato je vzel nož in vilice ter nekoliko počasneje nadaljeval. Mizo sta izpraznila v desetih minutah. Nasmeh na Žorževem obrazu se je širil, njegovi gibi pa so bili vse počasnejši. Dobro razpoloženje se je bližalo višku.

— Zdaj bi bilo treba samo še vstati in poklicati enega od fantov, ki ima na skrbi kakšno boljšo tekočino. Kaj praviš k temu? Kar počakajva, ti ne bi opravil nič, poznam jih, mrcine! Svojega želodca pa tudi ne morem motiti, pravkar je začel z gledno mleti.

Dimitrij se je samo smehljaj. Spet so ga zapuščale moči, toda žejen je bil pošteno. Seveda niti na to ni bilo treba dolgo misliti. Krčma V pristanu je sama izpolnjevala želje. Komaj jo je Žorž izrekel in je Dimitrij odobravojoče prikimal, že so se pojavili strežaji, bliskovito pospravili razdejanje na mizi, zadnji med njimi pa je izpod pazduhe že vlekel dve steklenici. Po prstih, kot so prišli, so se tudi odstranili. Kot da je bila tu tudi tišina naročena.

Dimitrij in Žorž sta v sporazumnem molku ovijala vsak svojo steklenico. Že sta bili prazni do polovice, ko so ju zmotili. Zaškrtala je kljuka, vstopila sta dva moška, ki ju je Dimitrij na videz že poznal. Mož brez imena in Dolgi Džon. Podzavestni nagib je Dimitriju tisti hip preprečil, da tega poznanstva ni zatajil. Pogumno je nastavil oči in Možu brez obraza ni preostalo drugega, kot da se

je napičil nanje. Oba z Dolгим Džonom sta se primajala k mizi, dvignila klobuke in resnobno pozdravila. Izkazalo se je, da si tudi Žorž in Dolgi Džon nista povsem neznana, kajti Džon je z dvema prstoma svoje lepo oblikovane roke potrepljal Žorža po rami in se suho zarežal.

— Tu se zbira boljša družba, kot vidim. Naša uboga krčma ni vsak dan počaščena s tako visokim obiskom. Kaj se niste ravno vi, Žorž, blagovolili izraziti, da se zbirajo tod sami izmečki našega mesta?

— Že, je brez zadrege odvrnil Žorž. — Prav to sem trdil in svojega mnenja ne nameravam spremeniti. Samo dopolnjujem ga. Tu se zbirajo sami izmečki našega mesta, vendar šele zvečer. Čez dan prihajajo sem tudi naši ljudje. Od mraka dalje pa ne vidiš nobenega! Pričakuješ, da se ti bom opravičil zaradi svoje navzočnosti? Tu sem in ne vem, če bo tebe mikalo še dolgo ostati. Saj se poznavam, kajneda? Lahko se kdaj srečava kje drugje...

— No, no, góspoda moja, je miril Mož brez imena in se približal Dimitriju. — Ne poznamo se zadosti, da bi se lahko upravičeno sovražili. Vam Žorž, so sicer nadeli vzdevek »Temni«, ker pa vas vidim v družbi svojega znanca (pokazal je na Dimitrija), mi zbudate nekaj upanja. Saj ni potrebno, da se sporazumemo, misli pa lahko izmenjamo.

— Z njim, Žorž je zapičil prst v Dolgega Džona, — sem že imel majhen služben popravek. Drznil se je sramotiti enega od naših predstojnikov. Ogabno! Nisem mu uspel dokazati, da je v zmoti. To pot, seveda...

— Sedita, ju je razumevajoče povabil Dimitrij. (Prišleca sta se pri priči odzvala vabilu in si tudi napolnila kozarce.) Po nekem neznanem zakonu o vztrajnosti se je Dimitrij še kar naprej smehljaj in se s pogledom sprehajal po obrazih. Žoržev je bil zdaj že tog, negiben. Kaj se je dogajalo z njim, ni bilo mogoče uganiti. Morda je bil samo zaspan, morda je preveč nagnil kozarec... Najbrž je nekaj tuhtal. Za Dimitrija je bila ta možnost še najbolj zanimiva. Govoril pa je samo še Mož brez imena.

— Doslej še nisem imel težav s tako visokimi ustanovami, kot ji pripadata vidva. Morda so bili stiki, da se tako izrazim, že vzpostavljeni, toda jaz si ne dovoljujem očitkov, kakršne so naprtili Dolgemu Džonu. On ne zna krotiti svojega jezika. Čeprav sva prijatelja, morda ga prav zato bolje poznam, si kdaj tudi jaz dovolim kakšno pripombo na njegov račun. On pove vse, kar misli. Iz tega je mogoče sklepati, da ne misli mnogo. Skratka, dobra duša... Ob tej ugotovitvi je Mož brez imena s pogledom obšel navzoče, kot da zahteva nekoliko priznanja. Prikimal mu je samo Dimitrij in Mož brez imena je nadaljeval: — Zanj vedo, komu pripada. (Tu je tlesknil s prstoma.) Vendar se nikar ne pre naglite v svojih zaključkih. Zlasti Žorž je nagnjen k prehitovanju samega sebe. Te svoje slabosti ne more zatajiti. Lahko je krut in pretirano dosleden. Tak je zaradi mladosti in zaradi okolja, v katerem živi. Vendar nas vse skupaj

nekaj tišči k tlom in nam maliči obraze. Manjka nam samozavesti, to je. Dejansko pa je vse zelo enostavno. Sedeš in si rečeš: Strahu ni, samo jaz sem. V hipu se vse spremeni. Prezreš prometna znamenja, uživaš neoprano sadje! Kaj se zgodi? Ne povozijo te in ne zboliš za pegavcem. Živci se ti močno popravijo in splošno počutje tudi. Nisem še prenehal verovati v človeka, zato sem tudi z Žoržem pripravljen razpravljati o vsem, kar si on želi. Tudi z vami, Dimitrij, bi se rad pomenil. Vaša gorečnost izvira iz naivnosti. Naivnost je lastnost dobričin. Dobričina kar ostanite, a nikar naivna. In kaj bo tedaj z gorečnostjo?

— Dalje, dalje, ga je spodbujal Dimitrij. — Premagajte strah in nam razkrijte svoje karte. Jaz igram na najvišjo. Brez bojazni! Kaj bi tedaj še ostalo od vas?

— Ni tako preprosto. Žorž lahko potrdi, da me poznajo. Že leto in dan hođim v sivem in ne vedo, kam bi z menoj. V sedanjih razmerah se mi zdi to kar prav. Vajino razpotje je drugačno. Če se sploh še moreta vrniti... Letni časi se menjavajo. Kdo ve, kakšna oblačila si bosta še nadela...

— Tu nekdo natolcuje! Žorž je dvignil grozeč pogled. — Na boben bije!

— Samo na telečjo kožo, je pojasnil Dolgi Džon, ne da bi se mu bila na obrazu zganila ena sama mišica.

— Včasih je človek žrtev utvare... Zdaj je Mož brez imena govoril samo še Dimitriju. — Tedaj ni več mogoče nazaj... Morda vas bo to zanimalo.

— Greva! je odločil Žorž in se dvignil. — Pametni ljudje me silijo na bruhanje. Dimitrij!

— Jaz bi ostal.

— Zaradi čenč? Tako?

— Ne motijo me... Nato se je njegovega obraza v hipu polastila zamišljenost.

— Pod večer imam še neki opravke...

— Prav, je dvoumno odvrnil Žorž. — Dosti sreče. Že se je napotil k vratom.

— Kar brez plašča? je za njim zakričal Dolgi Džon.

Žorž ni odgovoril, le vrata za njim so se zaprla s treskom.

— Žorž te s svojim odhodom nikakor ni ukoril, je hitel pojasnjevati Mož brez imena. — Celo priznanje nam je izrekel. Razumem njegov položaj, in vse kar je napravil, govori v njegov prid. Njegova koža se še ni toliko odebelila, da bi prenesel vsak pik. To pomeni, da lahko računamo tudi nanj. Razen tega se boji, da ga boste vi prekosili. Morda celo upa, da boste razkrili kaj neznanega. Tega pa jaz od vas ne pričakujem.

— Tu sem ostal iz svojih lastnih nagibov, se je branil Dimitrij. — Pojasnita mi vsaj tisto, kar sta hotela Žoržu.

Dolgi Džon in Mož brez imena sta si hkrati natočila kozarce in jih takoj zatem tudi izpraznila, da bi se lahko posvetila risanju. Z nohti sta na miznem prtu oblikovala ornamente. Z okusom, ki mu ni bilo mogoče očitati površnosti. Vendar Dimitrij ni pokazal posebnega zanimanja za njuno rokodelstvo. Njegove misli so se polagoma plazile izpod krova krčme. Popoldne se je že nagibalo k večeru. To je bil njegov čas. Če je hotel na Glavni trg, se ni smel več obotavljati. Izpraznil je svoj kozarec in ga poveznil na mizo. Nato se je počasi, pretegujoč si ude, dvignil.

— Gospoda sta me razočarala.

— Počakajte! je vzkliknil Mož brez imena. — Najlaže je oditi.

— Samogovore si dovoljujem po lastnem preudarku.

— Toda jaz nisem še nič rekel. Sploh ničesar...

— Jaz pa sem svojo besedo že dal...

— Morda prehitro. Morda pomotoma. Ni še vsega konec.

— Samo dalje je mogoče.

— Kam? Kdo ve, če je tako prav?

— Res. Kdo ve... Pristržno pozdravljena.

— Danuško pozdravite, je naročil Džon.

— To se ne sliši slabo.

Dimitrij je dvignil roko in z nasmehom, v katerem je bil tudi kanček zadrege, odšel iz krčme v pristanu. Strežaji, ki so v dveh vrstah stali ob vratih, so se mu vsi hkrati priklonili. Ker je bil v krčmi prisoten samo še telesno, jim ni mogel privoščiti niti besede.

Do Glavnega trga je tekel. Ko pa se je tam ustavil na istem vogalu kot vselej, ga je začela premagovati potrtnost. Začel se je zavedati, da pravzaprav ničesar ne pričakuje in da ga ne mika dalje. Celo čakati tu na vogalu se mu je zdelo enako nesmiselno kot oditi domov, v službo ali kamor koli. Pred mrakom je zrak postajal vijoličast, prazen trg je tonil v osamljenosti. Zidovi so se nižali, se zlivali z zemljo, s tlakom, ulice so izginjale. Glavni trg je ostal brez izhoda. A tudi ta iluzija se je igrivo naglo umikala spoznanju, da lahko krene kamor koli. Ta možnost pa je bila zanj brez vrednosti. Vedel je, da bo napravil samo tisto, kar lahko stori.

Znočilo se je iznenada. Ko se je tega zavedel, je bila tema že legla na trg. Hiše, razen najbližjih, so tonile v njej. Ves čas, ko je postajal na trgu, ni nihče šel mimo. To spoznanje ga sprva niti ni prizadelo. Že nekaj trenutkov kasneje pa se je domislil Danuške. Bil je prepričan, da ji še nikoli poprej ni pripadal tako zelo kot sedaj. Vseeno pa to ni v nobeni zvezi z njenim ravnanjem. Že zadnje slovo je bilo nekoliko nenavadno... Skušal si ga je priklicati v spomin, a se

mu to nikakor ni posrečilo. Domisliti se ni mogel niti najmanjše podrobnosti, niti ene same besede, ki sta jo spregovorila. Kot da se je vse skupaj dogajalo samo v sanjah. Najbrž je bil utrujen, najbrž je ves čas resnično spal... Le ponovno srečanje lahko pokaže, kaj se je bilo v resnici dogodilo.

Mestne luči še niso zagorele in v temi je le s težavo našel ulico, ki naj bi ga pripeljala v predmestje. Na mesec ni mogel niti upati. Nebo je bilo temno, spuščeno na strehe hiš. Po ulicah je bil mrak celo gostejši, okna zatemnjena. Razdalje so se povečale, razgleda ni bilo nikakršnega. Prepričan, da svojo smer že kar dobro pozna, se ni oziral ne na levo ne na desno. Hodil je po sredi ceste, misleč, da se bo tako izognil jarkom in dalje v predmestju tudi topolom, ki so jih spremljali.

Ko se je ustavil, da bi se vendarle nekoliko razgledal, ni mogel ugotoviti drugega, kot da so hiše še na obeh straneh enonadstropne, morda celo višje, streh ni mogel videti. Tudi na občutek za čas se ni bilo mogoče več zanesti. Saj bi moral biti že blizu cilja, a še nobeno znamenje ni kazalo, da je res tako. Najbolj nenavadno je bilo to, da med hišami ni mogel zaznati niti najmanjšega razmaka. Čeprav še ni okleval, je vendarle moral nemočno zmigniti z rameni. To mesto mu pač ni bilo naklonjeno in v njem se je še vedno premalo spoznal.

Hodil je še dobro uro, s tem pa njegova potrpežljivost še ni bila izčrpana. Vztrajal bi bil dalje, da se ni nenadoma znašel pred nepremagljivo oviro. Monotoni odmevi njegovih lastnih korakov so res bili nekoliko uspravali čute, vendar so ga ti že vnaprej opozarjali, da se bo nekaj zgodilo. Pomel si je oči in prisluhnil v tišino, vendar ni videl nič več kot prej. Nekaj korakov pred njim se je ulica zapirala z visokim navpičnim zidom. Čez nekaj trenutkov se je že lahko prepričal, da je to hiša kot vse ostale, le da se je postavila pravokotno na smer njegove poti. Hipoma se mu je ponudila še ena možnost: Medtem ko si je z rokami zakrival pogled, je morda menjal smer. Toda ne. Ulica je bila resnično zaprta od treh strani. In vendar se Dimitrij nikakor ni mogel sprijazniti z mislijo, da bi bila tako dolga ulica — slepa. Izhod se je moral skrivati nekje v bližini, moral bi ga samo poiskati. Pretipal je nekaj stotin metrov golih sten in našel tri, štiri vrata, ki pa so vsa bila trdno zaklenjena. Celo kljuk na njih ni bilo mogoče premakniti.

Vračal se je počasi in pogosto prečkal cesto. Še vedno je namreč upal, da bo prej ali slej našel stransko ulico, ki ga bo le pripeljala v predmestje. Tema ni bila več tako gosta kot prej, ali pa so se njegove oči že privadile nanjo. Toda stranske ulice ni bilo. Nekoliko potrj in celo malodušen se je končno znašel na Glavnem trgu, prepričan, da je zašel le zato, ker ni bil krenil petdeset metrov bolj v levo... Glavni trg je bil razsvetljen, vendar dobra polovica luči ni več gorela. To je bilo zanesljivo znamenje, da je polnoč že mimo. Če se je hotel le za urico ali dve zlekniti v posteljo, je moral domov. Sicer pa je bil ta dan že

naslednji dan... Ko se bo zbudil, bo že moral hiteti v službo in potem bo nenadoma zazvonil zvonec. Spet se bo lahko odpravil čakati Danuško.

S priprtimi očmi, v mislih že v postelji, saj zdaj ni bilo nobene druge možnosti več, a tudi zaiti ni imel kam, se je pomikal skozi središče mesta. Tu in tam, a vselej le v daljavi, je videl kakega osamelega ponočnjaka, ki pa mu ni posvečal pozornosti. Njegova potrnost se je polagoma prelila v vserazumevajočo odprtost. Ničesar bolečega ni bilo več v njem. Smehljal se je sam vase, občutil je nekakšno zadovoljstvo, različno od vseh prejšnjih. Ne da bi se povsem zavedal zakaj, je na svoji poti napravil majhen ovinek. Zavil je mimo krčme Pri črni vešči. Ne zato da bi videl Danuško, temveč zato, ker je tam prebil z njo nekaj še ne pozabljenih trenutkov. Strupeno blede neonski napis ga je vabil v podzemlje, ni ga pa prepričal, da bi vstopil. Krčma je bila že za njim, ko je tišino pretrgal pritajen glas avtomobilskega motorja. Če bi bilo vozilo zdrsnilo mimo, najbrž ne bi zbudilo njegove pozornosti. Ker pa je stroj nenadoma utihnil, se je ozrl. Avto je stal pred krčmo. Pravkar so izstopile štiri postave. Prvi je bil moški, sledili sta mu dve ženski. Ena od njiju je nekaj zaklicala, toda njen glas se je udušil v tresku vrat, ki jih je zaloputnil drugi moški. Dimitrija je najprej prešinila toplota, šele potem se je zavedel, da je bila tista, ki se je oglasila — Danuška. Ko se je ozrl drugič, so že bile vse štiri postave utonile v mračnem hodniku. Ali se naj vrne? Nikakor ne. Bila je samo utvara. Ni dokazov, ki bi ji pritrjevali. Nobenih dokazov ni...

Vso dolgo pot do doma si je prizadeval, da ne bi mislil na nocojšnji večer. To mu je tudi uspelo. Potem je samo še prisluškoval v grobno tihoto noči in od časa do časa ga je obšla želja, da bi pojasnjeval sam sebi, zakaj je pravzaprav tu, med zidovi in asfaltom, celo molk grozljiv, toda preveč se je zavedal, da je takšno ugibanje jalovo, da ga samo ovira na njegovi poti in da ne more v njegovem življenju ničesar spremeniti.

Zorž je seveda že spal in ni opazil njegovega prihoda. Peklenski stroj je glasno tiktakal, tako glasno, da je zvok napolnil sobo. Preden je zaspal, se je še enkrat nenadoma na pol dvignil. Prebudili so ga natanko isti glasovi avtomobilskega motorja, kot jih je slišal prej pred gostiščem Pri črni vešči. To pot so mu zavore zacvilile tik ob ušesu.

Zjutraj ga je spet potegnila za seboj običajna naglica delovnega dne. Ko je zadrdrala budilka, sta z Zoržem planila iz postelje in nametala nase svoje cunje. V naglici sta popila še kozarec vode in zataknila kos kruha, nato pa že odhitela na ulico.

Tudi v službi ni bilo časa za kakršno koli oklevanje. Ze prvi pogled na skladovnico papirja v pisarni je v Dimitriju ohromil sleherno misel, ki bi se utegnila pojaviti, razen tiste seveda, ki je bdela nad številkami. Vrgel se je na svežnje spisov in jih premetaval s tako vnemo, da se je prah dvigal do stropa.

Dokler se ni oglasil zvonec, je delal brez prediha, vendar ni našel ničesar ti-stega, kar je iskal. A kaj je bilo mogoče sklepati iz tega? Nič drugega kot to, da v vsem kupu ni tistih trideset številčk, ki jih je imel razgrnjenih po tleh. Za vse druge pa še vedno ni bilo mogoče nič trditi. Če bi se hotel prepričati, da med vsemi spisi ni dveh enakih številčk, bi porabil vsaj mesec dni, če ne več. Dvajset ali petindvajset dni za ugotovitev, da sploh ne more začeti z delom. Ali ni njegov neuspeh potrjen že vnaprej? Niso bile vse obljube o samostojnem delu le pretveza? Ali ni pretveza tudi iskanje številčk, ki jih morda sploh ni... Ob tako velikanskem kupu spisov niti nadzorstvo ni mogoče. Svojim predstojnikom ne bo mogel ponuditi nobenega dokaza, ki bi bil prepričljiv že na prvi pogled. Trditev, da v kupu ni iskanih spisov, bi mogla celo zbuditi sum, da je njegovo zaupanje v nadrejene omajano. Razumeli bi ga kot namigovanje, kar bi v resnici tudi bilo... Tu, kjer ima vse svoj smisel. Se mar ne začinja tu njegov veliki polom? Past je nastavljena, segel je vanjo, zdaj se mora samo še sprožiti...

Kot nikoli tudi zdaj še ni bilo mogoče trditi nič določenega. Šele čez dvajset, petindvajset dni. Do tedaj pa se lahko še marsikaj spremeni. Našel bo nove možnosti. Morda bo odkril nekaj številčk in vsa njegova sedanja predvidevanja bodo ostala le prazen dvom. Svoje prihodnosti tako ni moč razkriti... In v primeru, če v tem mestu doživi neuspeh, kam naj se še obrne? Česa naj se še loti? Priznati si je moral, da ga je zapustila celo fantazija.

Bil je že na cesti, ko ga je obvladalo spoznanje, da je v resnici dosti bolj ne-močen, kot si je to predstavljal še pred dnevi. Zaradi razpoloženja, ki je v nekaj trenutkih občutno zdrknilo navzdol, je bil zdaj kot razklan. Blodil je nekje nad ulico, pod nogami je čutil samo praznino, okoli sebe je videl resnični svet, pred-mete, ki bi se jih bilo mogoče okleniti, toda niti eden ni bil dosegljiv njegovim rokam. Ob tem pa se je prav določno zavedal, da mora pasti. Ker sta bila pod njim tlak in asfalt, je lahko pričakoval le bolečino. Toda zdaj še niti pasti ni bilo mogoče.

Tako zaposlen sam s seboj se niti ni vprašal, kaj se dogaja v Ustanovi, ki jo je bil pravkar zapustil. Pred njim je bila prazna cesta, niti enega službenega to-variša ni bilo opaziti na njej. Iz petega ali šestega nadstropja je sicer slišal ropot in krike, vendar ne bi bil pomislil nanje, če ne bi bil prav tedaj nekdo od-zgoraj zaklical njegovo ime. Po drugem ali tretjem pozivu se je ozrl. Na odprtem oknu je v drugem nadstropju zagledal Zorža. Dvignil je roko v pozdrav in krenil dalje, da bi se lahko čimprej vrnil k svojim mislim.

— Vrni se, je spet zaklical Zorž. — Ne smeš zamuditi!

Poziv je bil tako nedvoumen, da se mu Dimitrij ni mogel upreti. Na stopnicah mu je že pritekel nasproti Zorž. S svojo zunanostjo je zbujal videz pogumne podjetnosti. Pograbil je Dimitrija za laket in ga vlekel navzgor.

— Ti si mi pravi, ga je mimogrede ošteval. — Pozabljaš, koliko dni si čakal samo na ta trenutek. Denar delijo! Dolžan si mi že lepo vsotico. Recimo okroglo sto... Zaradi tebe bi skoraj še jaz zamudil...

— Ali je mogoče zamuditi?

— Še deset, petnajst minut, in vsega bo zmanjkalo. Kdor se ne potruzi sam, ostane praznih rok in prav nič mu ne pomaga, če je ves mesec delal kot mravljica...

— Če bi hotel biti vsaj malo natančen, potem bi moral priznati, da v tem času, odkar sem tu, nisem napravil nič koristnega. Mislim, da nimam pravice prštevati se med vas in kar ne upam se prikazati... Nihče me ni povabil. Če me vidi kdo od predstojnikov, se bom osmešil kot še nikoli. Pred vsakim ne bi rad zardeval. Poslušaj, Žorž, nima smisla, pusti me!

— Delal ali ne! Sam nisi kriv, tu si bil... In pred kom naj bi zardeval? Misliš, da bo pred teboj kdo? Prekleta si otročji. Kdo sploh ve, kaj počenjaš. Je morda tebi znano, kaj dela tvoj šef? Prav tako tudi drugi o tebi nič ne vedo... Razen tega načelniki in inšpektorji niso obrnjeni proti nam, vidiš jih lahko samo v hrbet. A še to samo teoretično. Dejansko ni časa, da bi kdo opazoval drugega. Njegove kretnje pač, a to je vse. Obraz ni važen. Prepričaj se sam!

Hrup je naraščal, že je bilo mogoče razločiti posamezne glasove, toda Dimitrij ni nobenega prepoznal. Najbolj so ga zanimali kratki odsekani kriki, že kar divji in histerični. Moški glasovi se niso razlikovali od ženskih... Tedaj pa ga je Žorž že potisnil skozi neka vrata in znašla sta se v obsežnem prostoru, v šesterooglati dvorani, od vrha do tal obarvani z zamolklo rdečo barvo. Na stropu je bilo nameščenih več reflektorjev, pod raznimi koti in v raznih smereh, tako da je bil vsak delček dvorane enakomerno osvetljen. Obenem pa je bilo več kot jasno, da je vsaj polovica luči odveč. Tak je bil prvi Dimitrijevi vtiis, ki pa ga ni utegnil zavestno dopolnjevati. Njegova pozornost je veljala ljudem in ti-stemu, kar se je dogajalo.

Sredi dvorane je na nekoliko vzvišenem prostoru stal načelnik Stenovic, ogr-njen s snežno belim plaščem, na glavi je imel kapuco enake barve harlekin-skega kroja, okrašeno z rdečim cofom. Preko ramena mu je visela lično vezana bisaga, iz katere je z brezhibno orokavičeno roko zajemal kovance. Med tem se je ves čas enakomerno smehljal, kot da so mu otrpnile ustnice. Vselej, kadar je segel v bisago, so prisotni zadržali dih, njihove oči pa so se zapičile v načel-nikovo roko. Načelnik je nekaj trenutkov okleval kot v premišljevanju, potem pa je zalučal kovance med uslužbenca. Žvenketa ni bilo čuti, pač pa sopihanje, mrmranje, krike pohlepa, razočaranja, bolečine. Pri tem so se seveda prerivali, suvali in stopali na noge drug drugemu. Vendar to prerivanje ni zavzelo več-jeja obsega. Videz nekakšnega reda je bil vendarle ohranjen. Dimitrij je opazil,

da je ves prostor razdeljen s koncentričnimi krogi, v središču katerih je stal načelnik Stenovic. Najmanjši krog okrog njega so zavzeli načelniki, inšpektorji, sekretarji in drugi višji uslužbenci. Vsaj Dimitriju se je tako zdelo, ker je med njimi opazil inšpektorja Kosa. Pa tudi drugi okoli njega so se že po videzu razlikovali od navadnih uslužbencev. Mimogrede je tudi ugotovil, da med njimi ni Tilly. Drugi, večji krog je bil prazen. V tretjem se je gnetla večina. Red, ki so se ga tu držali vsi, brez nadzorstva, je bil prav preprost: Podrejeni niso smeli prestopiti svojega kroga, skrbno so se izogibali celo srednjega, praznega. Predstojniki pa so imeli več pravic. Smeli so pravzaprav kamor koli. Vseeno pa so radi ostajali v svojem malem krogu. Dostojanstvo načelnikove drže in njegova halja nista dopuščala hlastnih kretenj. Umirjeno, majestozno je dvignil roko in izprožil prste. Kovanci so padali prav blizu njega. Načelniki in inšpektorji so jih lovili s komaj opaznimi kretnjami (niti eden ni dvignil roke više od pasu) in jih malomarno spuščali v žep. Na njihovih obrazih je bilo brati, da ta posel opravljajo le po službeni dolžnosti.

Vsi ostali so zavzeto sledili vsakemu njihovemu gibu, toda na njihovih obrazih se je izražalo čudno protislovje. Gube so se jim bile nabrale v prijazen nasmeh, ki je obenem izražal tudi zadržano občudovanje. Ta izraz se niti ni spreminjal niti stopnjeval. Bil je trden, neomajen, kot da je pridobljen z dolgo vajo in predpisan za uradno rabo. Namenjen je bil predstojnikom, toda ti se zanj sploh niso menili. Njihov pogled ni segal izven njihovega kroga, vendar jim ne bi bilo mogoče očitati, da je ta omejenost narejena ali ostro izražena. Tudi se je niso dosledno držali. Včasih je pogled tega ali onega zakrožil po bližnji okolici in se za hip celo ustavil na podrejenih, toda ta pogled je bil popolnoma neoseben in dejansko ni bil namenjen njim. Čeprav so gledalci gibe predstojnikov spremljali z glasnimi vzkliki, ki so bili vselej v pravem sorazmerju z občudovanjem, ki se je od časa do časa razvilo v burne ovacije, v njihovih očeh pa ni bilo mogoče ugotoviti drugega kot hladno pozornost, ki je pritajeno, a vendar opazno spremljala kovinski blesk denarja po ustaljeni poti od načelnikove bisage do žepov predstojnikov. Le tedaj, kadar so kovanci prileteli mednje, so se pogledi bliskovito premešali in jim ni bilo mogoče več slediti. Že številčnost je podrejene ovirala, da kovancev niso mogli loviti z mirno preudarnostjo predstojnikov. Eni so bili večji, drugi manjši, nikoli niso poskušali dvigniti rok v enako višino, celo stegovali so se in se vzpenjali na prste, pri tem pa so se naslanjali drug na drugega, in njihove vrste so se rade zamenjale. Tu in tam je kdo omahnil ali pa so ga pritisnili k zidu. Kljub vsej prizadevnosti pa je večina kovancev padla na tla. Tedaj se je šele začel pravi boj zanje. Sklonjeni so odrivali drug drugega, se suvali s čevlji, obdelovali s pestmi in zobmi. Pri tem je bil nenačuden samo molk, v katerem se je vse to dogajalo: Niti enega človeškega glasu ni bilo čuti. Vstajali pa so vsi zasopljeno, zardeli ali pretirano blede, moškimi so

izstopale žile na čelu, ženskam pa so vihrali lasje na vse strani. Včasih se je na roki ali na obrazu prikazala kri, dva ali trije so pohojeni obležali. Dobro merjeni udarci so jih izločili iz nadaljnje igre. Ko so se malce opomogli, so se odvlekli k zidu in si naslonjeni nanj nabirali novih moči. Niti eden od njih ni glasno vzdihnil, kaj šele zatarnal. Dokler niso prišli na vrsto načelniki in inšpektorji, da bi znova pokazali svojo spretnost, so vsi stiskali zobe in ustnice, kot bi bili prepričani, da so glasovi edino merilo njihovega razpoloženja. Dimitriju je bilo že čez nekaj trenutkov jasno, da tod ni važno razpoloženje, temveč red, ustaljene navade, ki jih on ne razume. Lahko jih samo sprejme.

Ko je opazoval Žorža, kako se je nekajkrat spretno pognal v množico in se vselej (sicer opraskan) vrnil s kovancem, ga je zamikalo, da bi poskusil še sam. Tudi Žorž ga je spodbujal z živahnimi kretnjami. Nekajkrat se mu je celo zdelo, da mu tudi načelnik Stanovic daje neka znamenja. Morda mu je pomežiknil izza očal in kar trikrat je s svojo blago roko zamahnil v smer, kjer sta stala z Žoržem. Zamahnil je celo bolj krepko kot sicer in nekaj kovancev je padlo prav na njiju, čeprav sta se držala v ozadju. Ta pozornost je sicer povzročila, da so od vseh strani navalili na njiju in ju grabili za ude, je pa tudi omogočila, da sta prišla do svojega. Dimitrij je v zadregi tiščal svoje kovance v žepu in ni nikogar upal pogledati v oči. Na srečo kaj podobnega ni tod nihče pričakoval.

— Končano! je zaklical Stenovic in v podkrepitev svoje trditve zamahnil z bisago, kot da je prazna. Prav ta kretnja pa je dokazovala nasprotno.

Načelniki in inšpektorji, ki so jih spremljali sekretarji, so v običajni uradniški drži zapuščali dvorano. Podrejeni pa so se v hipu zgrnili okrog načelnika Stenovica. Ta se je smehljaj in nekajkrat zanikujoče pomahal z bisago. Potem so padli na kolena in sklonili glave, prizadevajoč si, da bi se zgnegli na čim manjšem prostoru. Načelniku se je očitno že mudilo. Namršil je čelo, njegov obraz je izražal samo še strogost. Toda oditi ni mogel, niso mu dovolili. Z odrezavo kretnjo je znova segel v vrečo.

— Pojdiva! je tedaj ukazal Dimitrij in potegnil Žorža za seboj na hodnik. — Pošteno smo se namučili.

— Stari naju ni spregledal. Si videl, kaj je red? Tudi pravičen je, ni zaman načelnik. Dobrohoden smehljaj je ožaril Žoržev obraz.

— Pojdiva, je ponovil Dimitrij, zdaj že zamišljeno in ni več poslušal Žorža, ki je še kar navdušeno besedičil. Hitel je po stopnicah navzdol, prepričan, da ga na ulici čaka presenečenje. Obstal je prav na sredi ceste in se razgledoval na vse strani. Tudi potem, ko ga je že dohitel Žorž, se ni mogel odločiti, da bi odšel z njim.

— Nekoga pričakuješ? je uganil Žorž.

— Pričakoval sem. Kratkotrajna slabost. Vseeno bi bilo lepo, če bi bila tu.

— Jo pograšaš?

— Prejle na stopnicah sem moral spet pomisliti nanjo.

— Ta ženska te bo osrečila.

— Laže, je odvrnil Dimitrij.

— Tilly ne laže, je menil Zorž. — Vse, kar stori, je v tvoje dobro.

Dimitrij ni odgovoril. Njegov molk je bil zdaj že dolžnost. Tilly ni še nikoli vznemirila njegovih čustev.

VIKTOR KONJAR: MONOLOGI

Poraz *Ujet si v molk, priklenjen k sivi steni.
Lepljiva kri ti teče iz nosnic.
Samo še hip — in v veliki areni
se bo razlegel zmagoslavni klic.*

*Poraz... Je to resnica vseh resnic?
Zavedaš se: dal si se prepoceni.
Nekje visoko beg splašenih ptic...
Kri pojenjava v tvoji zadnji veni.*

*Ne! Vse je laž! Tvoj sen je bil prevara.
Razpri oči, raztrgaj sive mreže!
Glej, spet si prost, spet te nič več ne veže.*

*Čemu tvoj molk? Te jutro ne očara?
Ne. Vse zaman. To jutro je utvara.
Poraz je v tebi, silen in brez teže.*

Nemoč *Nemočen si pod kupolo oblakov.
Splašena zver, ki bega sem ter tja,
da bi iz zank rešilno pot našla
pred hrupom bližajočih se korakov.*

*Še tlijo ognji prednikov, junakov,
katerih slava je tvoj sen bila.
Ne išči jih. Razjarjen molk neba
te stiska k tlom, v brezkončni zbor prostakov.*